

Metodika mapování výskytu chocholouše obecného na jižní Moravě v letech 2020 a 2021

Cílem je po 10 letech aktualizovat poznatky o početnosti, rozšíření, ekologii a hnízdní úspěšnosti populace chocholouše obecného na jižní Moravě (Jihomoravský kraj + okresy Uherské Hradiště a Zlín) a zajištění ochrany nalezených či přibližně lokalizovaných hnízd ohrožených sečením travníků a stavebními a zemědělskými pracemi.

Každý dotčený okres má přiděleného koordinátora, aby nedocházelo k překryvům a nebylo opomenuto žádné potenciálně vhodné stanoviště. Všechny nálezy chocholoušů prosím zadávejte do internetové Faunistické databáze České společnosti ornitologické birds.cz/avif nejpozději vždy do konce října příslušného roku.

Seznam okresních koordinátorů:

Blansko: Jaroslav Koleček (j.kolecek@gmail.com)
Brno-Město: Jan Sychra (dubovec@seznam.cz)
Brno-Venkov: Libor Praus (libor.praus@gmail.com)
Břeclav: Petr Berka (berka.podivin@seznam.cz)
Hodonín: Gašpar Čamlík (camlik@birdlife.cz)
Uherské Hradiště: Marek Palička (PalickaMarek25@seznam.cz)
Vyškov: Petr Navrátil (nafka@volny.cz)
Znojmo: Vlasta Škorpíková (vlasta_skorpikova@volny.cz)

Biotopové nároky

Jako původně polopouštní druh chocholouš preferuje otevřené prostředí s nízkými suššími travníky a řídkou rumištní vegetací, ideálně s vyšším zastoupením holé půdy. V naprosté většině případů hnízdí v současnosti v blízkosti lidských sídel. Zcela se vyhýbá stanovištím s vyšším zastoupením stromů, keřů, či husté vyšší vlhčí bylinné vegetace a neproniká příliš hluboko do městské zástavby.

Kontrolovaná stanoviště

Nákupní, obchodní a skladištní zóny na městské periferii, novější otevřená sídliště přilehlá k volné krajině. Okrajové stavební pozemky a aktivní stavby, rozsáhlejší železniční překladiště, přístupné skládky, okolí letišť a fotovoltaických elektráren. Otevřené záhumenky se sušší písčitou půdou. Zemědělské farmy s chovem skotu a koní, trvalá hnojiště a silážní jámy. K vytipování lokalit může posloužit článek shrnující poslední mapování v letech 2009-2012 v Crexu č. 31. Na požádání pošleme pdf.

Harmonogram mapování

Průzkum vhodných lokalit bude probíhat nejintenzivněji v období od **16. 3. do 15. 4.** V tomto období samci nejaktivněji vymezují teritorium zpěvem a je největší pravděpodobnost pozorovat samici sbírající stavební materiál na hnízdo (zejména v ranních a dopoledních hodinách).

Počasí

Mapování by mělo probíhat pouze za vhodných klimatických podmínek, tj. při teplotách nad 5 °C, bez silného větru a deště, na rušných místech v době s nižší hlučností.

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

Denní doba

Vhodnější je ráno, ale je možno mapovat chocholouše po celý den.

1) Mapování hnízdního výskytu

Primární **mapování výskytu** (zjištění celkové velikosti hnízdní populace a její distribuce na jižní Moravě) by mělo proběhnout **na všech vhodných místech** v oblasti jižní Moravy v hnízdním období, tedy od **16.3. – 15.7.** Mapování bude probíhat formou **pomalého procházení vhodné lokality**. Je velmi žádoucí, aby mapovatel měl k dispozici **přenosný MP3 přehrávač** s hlasitějším reproduktorem (v nouzi lze použít i mobilní telefon) a v průběhu pochůzky po lokalitě na jednom či více místech (podle rozlohy) **přehrával zpěv chocholouše** (cca 1 minuta nahrávky, 2 minuty pauza, několikrát opakovat; vhodná audionahrávka je k dispozici ke stažení například na tomto **odkazu**: <https://www.xeno-canto.org/374759>). Na počátku hnízdní sezóny chocholouši na audionahrávku dobře reagují, a pokud jsou v doslechu, měli by do 15 minut přiletět či zareagovat zpěvem.

V případě pozorovaného chování, které nasvědčuje hnízdění, je žádoucí vyzorovat přibližné umístění hnízda. O přímé dohledání hnízda se můžeme pokusit pouze v místech, kde nehrozí jeho zašlápnutí a nadměrný sešlap okolní vegetace. Pokud nalezneme hnízdo, poznačíme si jeho stav (počet vajec/mláďat) a provedeme fotodokumentaci stavu hnízda i hnízdiště. Kontrola či pokus o nalezení hnízda by neměly v rámci jedné návštěvy hnízdiště přesáhnout 10 minut. Do poznámky prosím uvést GPS lokalizaci takového hnízda v dekadickém formátu a uvést i přesnost lokalizace.

Prosíme o **fotodokumentaci předpokládaného hnízdiště** (stačí mobilním telefonem)!

2) Hnízdo v ohrožení

Pokud je lokalizované hnízdo ohroženo lidskými aktivitami (sekání trávníků, stavební a zemědělské práce), prosím kontaktuje nás na e-mailu: impcco@birdlife.cz, nebo na telefonu: +420 731 782 066 (G. Čamlík). Cílem projektu je rovněž pokusit se domluvit u majitelů (správců) pozemku přechodnou ochranu hnízdiště po dobu nutnou k dosažení vzletnosti mláďat.

3) Zjišťování úspěšnosti hnízdění

V oblastech, kde je předpoklad existence početnější populace (např. Břeclavsko), *postačí monitorovat* hnízdní úspěšnost jen *na části obsazených lokalit*. Počet záleží na možnostech mapovatele a počtu zapojených ornitologů, měl by však být přiměřeně reprezentativní. **Minimálně by měla být podchycena hnízdní úspěšnost u 20 % zjištěných obsazených teritorií a ve sledovaném vzorku** by se měly nacházet jak hnízdiště městská (obchodní a průmyslové zóny), tak i venkovská (okolí zemědělských družstev, okraje polí). U velmi řídké osídlených regionů (např. Blanensko) je vhodné kontrolovat opakovaně všechny lokality, kde byli, či nově budou chocholouši zjištěni. Hlasová provokace bude přehrávána pouze v případech, kdy se nám nedaří delší dobu nalézt chocholouše. **Hlavním cílem je zachytit, kolik párů z celkového počtu sledovaných úspěšně vyvedlo aspoň jednu za sezónu mláďata a hodnotit, zda byly v hnízdní úspěšnosti pozorovány nějaké výrazné rozdíly v různých typech hnízdního prostředí.** Vhodné je zaznamenávat veškeré chování související s hnízděním, jako je stavba hnízda, krmení, varování apod.

Délka jednoho úspěšného hnízdění zabere cca měsíc (2-3 dny stavba hnízda, 4 dny snášení vajec, 11 dnů inkubace, 10-12 dnů mláďata na hnízdě, cca 5 dní nevzletná schovaná mláďata mimo hnízdo). Po předaci hnízda může samice začít stavět nové hnízdo hned další den a hnízdních pokusů může za sezónu realizovat běžně pět. Pokud je hnízdění úspěšné, tak chocholouši hnízdí dvakrát ročně a vyvedená mláďata by se měla držet v širším okolí hnízda aspoň dva týdny od vyvedení.

Hlavní termíny monitoringu:

- **Kontrola obsazenosti lokalit** (16. 3. do 15. 4.)
- **Krmení mláďat na hnízdě, či už mimo** (15.4. – 15.5). Vhodné je vyzorovat umístění hnízda (kam zalétají rodiče v druhé polovině dubna s potravou). Pokud chocholouši nekrmí, byli neúspěšní.

Další doporučené termíny:

- **Druhé/náhradní hníždění** (15.5. – 15.6.) Je hlavně žádoucí, pokud nebylo zjištěno úspěšné hníždění v předchozím termínu.
- **Další dění v teritoriu** (15.6.-15.7.)

4) Negativní kontroly

Kromě pozitivních nálezů, zapsaných v Avifu, prosím vypište i lokality kontrolované s negativním výsledkem. Rovněž při opakovaných kontrolách lokality, vypište termíny, kdy nebyli chocholouši na lokalitě zaznamenáni. Nejvhodnější forma je tabulka excel. Jedná se o cenné údaje.

Povinné údaje mapování:

Výsledky je nutné zapsat do databáze avif! <http://birds.cz/avif/>:

Datum

Čas – je potřeba uvést přesný čas strávený na lokalitě. Pomůže to jednak vyhodnotit mapovací úsilí a za další přiřadit fotografii k lokalitě.

Pozorovatelé – pokud se jedná o zprostředkovanou informaci – uvést před jeho jméno „!!!“ (např.: !!!Ferdinand Peroutka), do poznámky potom uvést, že pozoroval pouze on.

Poznámka k celé vycházce – Mapování chocholouš (označeny také pozorování, kde cílový druh nebyl zjištěn a není pak nutné vypisovat negativní kontroly zvlášť)

Lokalita – lokální název, dbát na to, aby se při opakovaných kontrolách opakoval i název

Obec (část obce) – nejbližší obec, bez ohledu na katastr

Souřadnice – zaznamenávat souřadnice v dekadickém formátu (začátek trasy v podkvadrátu, nebo bodem v Avifu)

Poznámka k lokalitě – stručně se popíše charakter lokality, stačí při první kontrole, poté zaznamenávat pouze změny

Utajit – záleží na vašem přesvědčení, v případě utajení, prosím o poslání exportu pozorování

Druh – kromě cílových druhů je vhodné uvést i další druhy pozorované na lokalitě – kompletní seznam.

Počet – u cílových druhů a dalších významných druhů by měla být snaha o co nejpřesnější stanovení početnosti

Aktivita – zadávat aktuální atlasovou kategorii pro hnízdni mapování (například – C15, C16)

Poznámka – nejdříve uvést GPS pozorování v dekadickém formátu, poté další poznámky (např. odhadované stáří mláďat, předpokládané konkrétněji popsané prostředí umístění hnízda atd.)

Fotografie – do avifu není nutné zadávat fotografii

Termín odevzdání výsledků, včetně fotodokumentace a seznamu negativních kontrol:

31. 10. 2020, respektive 31.10. 2021 na adresu camlik@birdlife.cz, nebo libor.praus@gmail.com

5) Pohnízdní a zimní výskyt

Uvítáme i podrobnější informace o pozorování chocholoušů v mimohnízdním období, které mohou odpovědět na dosud ne zcela zodpovězené otázky: Zda místní chocholouši zůstávají v hnízdním teritoriu celoročně, nebo se přesouvají k potravním zdrojům (jakým) do větších vzdáleností (jak daleko), zajímavé je prověřit možné hromadné nocování více jedinců na plochých střechách apod.

V zimě se za souvislé sněhové pokrývky chocholouši koncentrují v hejnkách u vydatných potravních zdrojů (parkoviště nákupních center, hnojiště, pekárny, kravíny, konírny apod.), což v tomto prostředí umožňuje efektivně posčítat většinu populace chocholoušů z blízkého okolí. Všechna pozorování chocholoušů uvádějte prosím do databáze <http://birds.cz/avif/>.

Metodika byla zpracována v rámci projektu Živé mestá - ochrana vtákov v urbánnom prostredí, číslo projektu 304021S136, realizovaném z programu Interreg V-A SK-CZ.

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC